

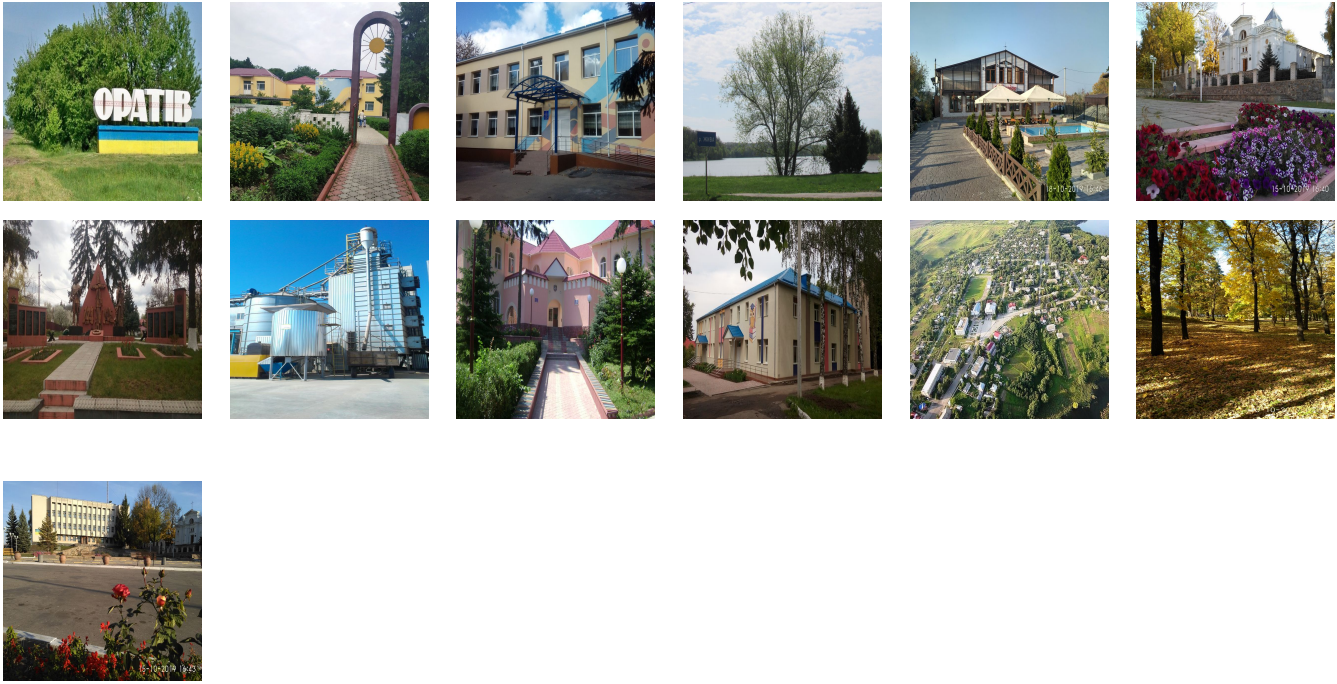
Т. П. Антонець

Оратів

ОРАТІВ – селище міського типу Вінницького (до липня 2020 – Оратівського) району Вінницької області. У вересні 2016 з Оратів. селищ. (належало с. Прибережне) та Рожичнян. (Оратівка) і Угарів. (Березівка, Каленівка) сільс. рад утвор. Оратів. громаду (100,51 км², станом на 2018 – 3833 особи), до якої у червні 2020 зараховано Балабанів. (Богданівка, Лінеччина, Ступки), Великоростів., Животів., Зарудян. (Гоноратка), Кожан. (Бартошівка), Кошланів. (Дібровинці), Лопатин. (Тарасівка), Медів., Новоживотів. (див. Новоживотів), Оратів., Осичнян., Підвисоц. (Тарасівка), Сабарів. (Дівочина), Скальс., Скоморошків. (Вербівка, Кам'яногірка), Сологубів., Стрижаків. (Синарна), Фронтів., Чагів. (Мала Ростівка, Мервин, Чагівське), Черняв. (Ганнівка), Човновиц. (Закриниччя, Озерне, Степове), Юшківец., Яблуновиц. (Скибин), Якимів. (Бугаївка) сільс. ради (нині тер. громади 837,4 км², 52 насел. пункти, 2020 – 18 782 особи). О. знаходиться на р. Жива (ін. назва – Гнила; притока Роськи, бас. Дніпра), за 180 км від Києва, 90 км від Вінниці, 27 км від м. Тетіїв Білоцерків. р-ну Київ. обл. та 12 км від залізнич. ст. Оратів у однойм. селі. Площа 5,4 км². За переписом насел. 2001, проживали 3292 особи (складає 106,4 % до 1989); станом на 1 січня 2021 – 2753 особи; переважно українці. Пам'ятки археології: поселення передскіф. періоду (8–7 ст. до н. е.), черняхів. культури (2–4 ст.) та ранньослов'ян. часу (6–7 ст.), курганна група (за 5 км на Зх.). О. вперше згадується в матеріалах Вілен. сейму 1448, коли польс. король і великий князь литовський Казимир IV Ягеллончик передав його у володіння Г. Ясмановичу. В описі Брацлав. замку 1545 зазначено, що власниками села були магнати Оратовські та Кліщівські. Пізніше О. став містечком. Потерпав від частих нападів кримськотатар. загонів, зокрема 1562, 1566, 1568, 1575, 1589. Після Люблін. унії 1569 відійшов від Великого князівства Литовського до Польщі. У литов.-польс. період споруджено оратів., животів. і мервин. фортеці. Жит. брали участь у Визв. війні під проводом Б. Хмельницького, гайдамац. русі та повстанні на чолі з фастів. полковником С. Палієм. 1648 козац.-татар. військо після 5-денного штурму спалило містечко й частково зруйнувало оборонні укріплення. Згодом козац. залога відбудувала фортифікац. споруди, що 1651–53 були знищені польс. військами. За Андрусів. договором 1667 навколишні землі повернуто під владу Польщі. 1672–99 О. тимчасово перебував під турец. владою. 1757 на місці кам'яного храму побудовано дерев'яну Успен. церкву. Після 2-го поділу Польщі 1793 – у складі Рос. імперії. 1796–1925 – містечко Київ. губ. Тривалий час існувала Оратів. волость, що належала до Липовец. пов.

(до 1923). На поч. 19 ст. працювали винокур. і цегел. заводи, кілька водяних і вітряних млинів. 1811 проживали 1868 осіб. Здавна тут сформувалася значна євр. громада. У 1-й пол. 1860-х рр. мешкали 795 православних, 82 католики та 386 юдеїв. 1886 були 235 дворів, проживали 1347 осіб, діяли православна та катол. парафії, юдей. молитов. будинок. На поч. 20 ст. проживали бл. 2 тис. осіб. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. 1923–25 – у складі Київ. губ.; 1923–30 – Уман. округи; від кін. лютого – до серед. жовтня 1932 та від 22 вересня 1937 – Вінн., 1932–37 – Київ. обл.; 1962–65 – Липовец., 1965–79 – Іллінець., від 2020 – Вінн. р-нів. Від серед. 1920-х рр. – село, від 1984 – смт. 1923–62, 1979–2020 – райцентр. Жит. потерпали від голодомору 1932–33 (померли понад 700 осіб; освячено пам'ят. знак), зазнали сталін. репресій. Від 27 липня 1941 до 7 січня 1944 – під нім. окупацією. Діяло рад. підпілля. Нацисти вбили кілька десятків мешканців. Під час визволення О. відзначився Герой Радянського Союзу І. Кирпиченко. Є брат. могила, де поховано 154 воїни-визволителі. На фронтах 2-ї світової війни загинули 116 воїнів-земляків. На їхню честь споруджено мемор. комплекс. Корисні копалини: граніт, буре вугілля, торф, пісок, глина. Працює ТОВ «Агробуд», що вирощує с.-г. культури, має допоміжні виробництва – цегел. (1,5 млн шт. цегли на рік) і насіннєвий заводи. В О. – заг.-осв. школа, дитсадок; ДЮСШ, дит. муз. школа; Оратівський краєзнавчий музей, Центр культури та дозвілля, б-ка; Центр первин. мед.-сан. допомоги, лікарня. Друкують г. «Обрії Оратівщини». Діють 3 реліг. громади: православна, катол. та євангел. апокаліпсич. церкви. Пам'ятки архітектури: костел св. Станіслава (1845), палац графа Вороновича (1892, нині початк. школа). Зберігся парк (нині ім. Т. Шевченка), закладений у 2-й пол. 19 ст. Встановлено погруддя Т. Шевченка та хірурга М. Пирогова, пам'ятник воїнам-афганцям і пам'ятний знак ліквідаторам аварії на ЧАЕС. Серед видат. уродженців – математик М. Моклячук, літературознавець В. Корнійчук; художник декор. мистецтва, графік О. Дробаха; акторка, режисер, нар. арт. України Т. Славінська. Вихідцями з О. також є прем'єр-міністр Ізраїлю (1963–69) Л. Ешкол (є пам'ят. знак) і нач. Ген. штабу ЗС України (2020–21) С. Корнійчук. Із с-щем пов'язане життя психолога В. Васютинського.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Похилевичъ Л. Сказанія о населенныхъ мѣстностяхъ Кіевской губерніи. К., 1864;
2. Біла Церква, 2005;
3. Вивчай історію свого краю. В., 1964;
4. Мальченко О. Укріплені поселення Брацлавського, Київського і Подільського воєводств (XV – середина XVII ст.). К., 2001;
5. Огороднік В. Легендами овіяна земля. Монастирище, 1998;
6. Його ж. Перлина Поділля: Оратів: Путівник. В., 2001;
7. Його ж. З чистих джерел. В., 2003;
8. Його ж. Козацький шлях. В., 2005;
9. Його ж. В пошуках скарбів. В., 2006;
10. Його ж. Крізь дзвін тисячоліть. В., 2008.

Бібліографічний опис:

Оратів / Т. П. Антонець // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-76011>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).